

מיר אלע זינען דערווייל צו זיך געקומען. אלטער האט אונ-
טערגעטריבן אויף זיך שטייגער, פישקע הייבט אן אויף זיך שטיי-
גער, איך נאך אים טאקע אַרבעט, פאַרטייטש אויף מיין שטייגער
און די מעשה דערציילט זיך ווייטער אַזוי:

— איך וועל איך דאָ נישט קיין ים ברענען. איינער אליין האָב
איך מיך דערנאָך אויף אַדעסער טראַקט געלאָזט. געטראַכט, טאַמער
וועל איך מיינע לייט דאָ באַגעגענען אַדער הערן עפעס וועגן זיי.
נאָר אומזיסט די מיי זיי זינען ווי אין וואַסער אַרײַן. דאָס לעבן
איז מיר נמאס געוואָרן פֿון שטענדיקן אַרומשלעפֿן זיך. איך האָב
געחלשט אויסצורוען זיך אַ ביסל, זיצן אויף איין אַרט, ווי איך
בין געוויינט געווען פֿריער. גאָט האָט געהאַלפֿן, איך האָב מיך
לוספֿאַרשלעפֿט קיין אַדעס.

די ערשטע פֿאַר טעג איז אַדעס פֿאַר מיר געווען אַ טויט. איך
האָב מיך דאָרט אַרומגעדרײט עלנט, פֿרעמד, אליין נישט צו וויסן
ווי מיך אַהינצוטאָן. אַלצדינג איז פֿאַר מיר געווען נײַ, עפעס ווילד
משונה. קיין הקדש, ווי אין אַנהערע ייִדישע שטעט, האָב איך דאָרט
נישט געפֿונען. הנזער אויף אַרומצוגיין אויך נישטאָ. בײַ אונדז אין
די ייִדישע שטעט זינען דאָ הנזער, טאַקע וואָס הנזער הייסן, נײַ-
דערקיק, אָן חכמות, אָן קונצן, מיט די טירן צו דער גאָס. איין קליין
שטופֿעלע די טיר, קומסטו גלייך אין שטוב אַרײַן. ברויכסט נישט
מאָכן קיין גרויסע צערעמאָניעס. אַט איז דאָס גאַנצע באַלעבאַטיש-
קייט, אַלצדינג וואָס נײַטיק איז צו עסן, צום שלאָפֿן. באַדאַרפֿסט
אַ ביסל וואַסער, האַסטו עס. באַדאַרפֿסט די פֿאַמויניצע, איז זי דאָ.
וואָס די הענט און זאָג דיר אַשר יצר, וויפֿל דײַן האַרץ גלוסט. אַט
איז דער באַלעבאַס, די באַלעבאַסטע, דאָס הויזגעזינד. זאָג גאָט

העלף! שטרעק-אויס די האַנט, באַקומסטו דיר דײַן נדבֿה, אַ קוש
די מזוזה און גיי דיר געזונטערהייט ווייטער! הענט איז טאַקע גאָר
פֿון דרויסן גרינג צו דערקענען אַ ייִדנס הויז. דאָס בערגעלע מיסט,
דאָס רינשטאַקל, די פֿענצטער, די ווענט, דער דאָך שרייען, דאָס איז
אַ ייִדיש הויז. אין דעם ריח אליין דערקענט איר, אַז דאָ זיצט אַ ייִד...
אַקעגן זשע דאָרט אין אַדעס זינען די הנזער, מישטיינס געזאַגט,
עפעס ווילד, הויך אומגעלומפערט. דער גאַנג איז געוויינטלעך דורך
אַ טויער אין אַ הויף. דאָרט קריך אויף טרעפֿ, זיך אַ טיר, האַסטו
שוין געפֿונען אַ טיר, איז זי גאָר פֿאַרשלאָסן, עפעס איז זי מיט
אַ גלעקל, מיט גאַנצע צאַקעס, דו בלייבסט בײַ דיר עפעס אַראָפֿגע-
פֿאַלן. פֿילסט, אַז דו ביסט אַרעם, נידעריק, האַסטו קיין פֿנים נישט.
שטייסט אַ רגע דערשלאָגן, מאַכסט דיר דערנאָך האַרץ, נעמסט זיך
מיט גרויס דרײַ-אַרץ פֿאַרן גלעקל, עס ציטערט דיר אָבער די
האַנט. טוסט אַ קליין ציעלע, פֿמעט ווי גאָר נישט, שרעקסט זיך
עפעס אליין פֿון דײַן ציעלע, גלייך ווי דו וואַלט אַרויס אַקעגן יע-
נעם מיט אַ גראָב וואַרט, אים געשאַלטן אין טאַטן אַרײַן, און
טראַגסט זיך באלד טאַקע אָפֿ... טאַפֿסטו אַ מאַל אָן ערגעץ עפעס
אַן אַנדערן גאַנג, פֿאַלט אויף דיר אַנעט אַ קעכנע, אַ באַדינטער,
אַדער עס לאָזט זיך גאָר אויס, דאָ זיצט נישט קיין ייִד. וואָס הייסט
עס! וווּנדערסטו זיך שטאַרק, וואָס איז דאָס פֿאַר אַ שטאַט? וואָס
זינען עס פֿאַר הנזער? וווּ זינען עס אונדזערע אַרעמע לייט מיט
די טאַרבעס? איך האָב מיך אַרומגעבלאַנקעט אין די גאַסן, זיך
גוט צוגעקוקט צו אַלצדינג דאָרט, טאַמער וועל איך זען עמעצן
מיט אַ טאַרבע, אויסצופֿרעגן אים מכוח דעם עסק, ווי אַזוי מען
גייט דאָ אין די הנזער אַרום. נאָר ווי אויף צו להכעיס האָב איך
נישט באַגעגנט קיינעם. און ווי איך דריי מיך דאָ אַזוי אַרום, באַ-
מערק איך פֿון דער ווייטנס עפעס אַ יונגן מאַן, געקליידט דייטש,
גייט ווי איינער, וואָס ווייסט נישט דעם וועג, קוקט אויף די הנזער
און וואַרפֿט זיך אין אלע זײַטן גאַס. דער דאָזיקער פֿאַרשוין, טראַכט
איך בײַ מיר, מוז ניט זיין קיין היגער, מען באַדאַרף אים נאַכגיין,

זען וואָס ער טוט. ער גייט אַרײַן אין אַ הויף, איך נאָך אים. ער
זוכט און לאָזט זיך דערנאָך אַרײַפֿגיין אויף אַ טרעפֿ, מיינער —
אויך אַרײַף. ער גייט אַרײַן אינעווייניק אין אַ פֿאַדער-חדר, מיינער
שטעלט זיך אויף יענער זײַט נעבן דער טיר. עס דויערט נישט
לאַנג, קומט אַרויס איינער, אַ געגאַלטער, עפעס גאָר אַ פֿריץ, אַ
פֿנים, דאָס איז דער באַלעבאַס. דער יונגער מאַן גיט אים עפעס אַ
ביכל, אַרויסנעמענדיק עס פֿריער פֿון אַ קעשענע, ברייט און לאַנג
ווי אַ טאַרבע. דער געגאַלטער טוט אַ בליק אויף דעם שער-בלעטל
און וואַרפֿט עס באלד טאַקע דעם יונגן מאַן צוריק, פֿאַרקרימענדיק
זיך מיט אַ בייזער:

— לאָזט מיך צו רו מיט איינערע שמאַכטעס! מיר טויג עס כלל
נישט.

כד

פתח פישקא ואמר: בגפי יצאתי מאותה העיר, לאחר
שנתעלמה הגבנת, והלכתי בדרך לבוא אחיסה, הולך
ומצפה שמא אפגע בהכנפיה הרעה או אשמע מה על
אודותיה. אבל תקותי לא נתקמה, מה שבקשתי לא מצאתי.
נע ונד הייתי ימים רבים וקצתי בחיי מטלטולי הדרך עד
שלבסוף באתי, בחסד עליון, עיף ויגע לאודיסה.

מר ממות היו לי באודיסה הימים הראשונים. גר ובודד
הייתי שם ולא ידעתי לאן אלך ולמי אפנה. הכל שם נראה
לי חדש ומשונה. אין הקדש ואין בתים הראויים לתזור
עליהם. בעיירות של ישראל במקומנו הבתים — בתים
כפשוטם, בלא מלאכת-מחשבת ובלא צעצועים, ופתחיהם
לרשות הרבים. גע בדלת ורחוף מעט — ונפתחת לרוחה
ואתה נכנס מחוץ תיכף לתוך הבית, וכל כלי תשמישו של
אדם לצורך אכילה ושינה הכל שם לפניך. אתה צריך מעט
מים — לפניך הם, לעביט של שופכין — הריהו, בוא ורחץ
ידיך ואמור „אשר יצר“ כחפצך. הא בעל-הבית, הא בעלת-
הבית והא כל בני הבית, הקטנים עם הגדולים, פשוט יד
וקבל, ושקה המוזה וצא לך לשלום. וגם מבחוץ ביתו של
ישראל ניכר. קופה של אשפה וביב של שופכין שלפניו,
החלונות והכתלים והגג מכריזים עליו שבית יהודי הוא.
ואף בריחו אתה מכיר של מי הוא. אבל לא כך באודיסה.
שם הבתים, כביכול, אינם אלא מגדלים גבוהים בשמים,
נוראים ומשונים. אתה נכנס דרך השער למבוא ושם הרימה
פעמי רגליך וטפס ועלה במעלות לעילא ולעילא ובקש את
הפתח, וכשמצאת הנה הדלת נעולה, והיא עשויה מעשה
צעצועים ופעמון לה בצדה. מיד חלשה דעתך ואתה מרגיש,
שעני אתה ובריה שפלה. ולאחר שעמדת נרעש ונפחד שעה
קלה תתחזק מעט ותאחו בחוט של פעמון ביראה והכנעה
יתרה, אבל ירך רותתת, אתה מושך משיכה קלה ובעצמך
מתבהל מאותה משיכה מרופרפה, כאלו הטחת דברים על
פלוגי ופגמת בכבודו וכבוד בית אביו, ואתה ממחר ונמלט
על נפשך, וכשמצאת פתח פתוח לפניך מסטרא אחרא,
המבשלת והמשרת פוגעים בך — ואתה עולה ויורד ואין בידך
כלום. אתה עומד ותוהא: רבונו של עולם! עיר זו שבעולמך
מה היא ובתיה מה הם? הקבצנים שלנו עם תרמיליהם היכן הם,
ומה הם עושים כאן? כשה אובד תעיתי ברחובות ונסתכלתי
בעוברים ושבים, שמא אראה עני בתרמילו ואשאל לו כיצד
מחזירים כאן על הפתחים. אבל קבצן זה שבקשתי לא מצאתי.
ועד שאני סובב בעיר ראיתי מרחוק עלם אחד הדור
בלבושו, תולה עיניו להבתים ופונה אילך ואילך כתועה.
אמרתו בלבי, העלם הזה ודאי אורח הוא, אלך אחריו ואראה
מה מעשיו. הוא בא לחצר אחת ואני אחריו, הוא עולה
במעלות ואני עולה, הוא נכנס לפרוודור מלפנים ואני עומד
בפתח מבחוץ. עברה שעה קלה ונראה שם בכבודו בעל-
הבית מגולח זקן ומראהו מראה „פריץ“. בא לו העלם ונתן
לידו כמין ספר, שהוציאו מתוך כיסו, ארוך ורחב כתרמיל.
הגלות מסתכל בשער הספר ומחזירו להעלם בעקימת חוטם
ובנויפה ואומר: הניחה לי ואל תהא עלי לטורח בהבליך,
אין לי בהם חפץ! העלם עומד לפניו בתפלה, משבח את
עצמו ואת ספרו, אבל אין תפלתו נשמעת והוא יוצא נכלם
בפחי נפש. הוא יוצא ואני בא, פושט יד ומקבל מעה של
נחושת תיכף בלא שום טענות ומענות, ויוצא נהנה ושמת,
אומר בלבי: עתה הריני הולך בדרך אמת. הקדוש ברוך-
הוא ממציא לאורג את פשתנו, למוזג את יינו ולגר את
מנהלו ומדריכו; מציאה זו, שזכיתי בה, לא ארפנה... הריני
הולך אחרי העלם כעגל אחרי הפרה, למקום שהוא הולך

דער יונגער מאן טענהט, לויבט זיך אין טאג אַרײַן, ער האָט געמאַכט עפעס אַזוינס גאַר אַנטיק. עס העלפט אים אָבער נישט און ער גייט, נעבעך, בבושה וחרפה אַרויס. מײַנער — אַרײַן און בעט פשוט אַ נדבֿה. איך באַקום באַלד עטלעכע גראַשן און רוק מיך געשווינד אַרויס מיט אַ פֿריילעך האַרץ. אַצינד, טראַכט איך מיר, בין איך אויף דעם אמתן וועג. גאָט שיקט צו דעם שפּינער זיך פֿלאַקס, דעם שענקער זיך ביר און דעם אַרעמאָן, דעם גר, זיך וועגווייזער. מען באַדאַרף אים פֿונעם אויג נישט אַפֿלאַזן. איך גיי דעם פֿאַרשוין נאָך שטילערהייט, ווי אַ קו אַ קעלבל, וווּ ער, דאַרט בין איך. אים גייט עס שלים-שליממזל. אומעטום כאַפט ער, נעבעך, זיך פֿסק, דאָ אַזוי:

— נישט אויסצוהאַלטן, ווי זיי האָבן זיך הננט צעלאָזט!
און דאַרט אַזוי:

— גייט איך געזונטערהייט, מיר באַדאַרפֿן אַזעלכעס ניט האָבן; דער שפּיץ איז, ער גייט אַזעלכעס צעקאַכט מיט ליידיקע הענט און מיר גייט עס, אָן עיך-הרע, גאַר ניט שלעכט. איך נעם אַ גראַשן, אַ צווייער, אַ דרייער, וויפֿל מען גיט.

— וואָס איז דאָס — ווונדער איך מיך — פֿאַר אַ מיז אַרעמאָן

אַזוינער?! איז מײַן לעבן האָט מיר אַזעלכעס זיך קיין מאָל נישט געחלומט. אַ פֿנים, דאָ איז אַזאָ מנהג — אַרעמע לײַט מיט ביכלעך. בני מאַדישע קבצנים און נאָך אַנגעטאַן דײַטש! נאַראַנים, צו וואָס בעטלען מיט ביכלעך און האָבן אַ פֿינג, אַז מען קען בעטן נדבֿות פשוט אַזוי איך בין זיך נוהג ווי אונדזערע זיידעס, גיי מיר אין די היזער פשוט, אָן חכמות, און מאַך עס בעסער ווי אַנדערע מיט די ביכלעך...

נאָר ווי די מעשה איז, אויב זיי זינען נאַראַנים אָדער נישט, דערווייל האַלט איך מיך פֿעסט אין מײַן קבצן מיט די ביכלעך. גיי אים נאָך שטילערהייט פֿוסטריט און היט מיך ווי ווייט נאָר מעגלעך, ער זאָל מיך ניט זען. תחילת איז דאָס געגאַנגען גאַנץ גוט, נאָר שפּעטער האָט ער, אַ פֿנים, באַמערקט ווי איך שלעפּ זיך אים נאָך און דאָס איז אים שטאַרק נישט געפֿעלן. ער האָט אַנגעהויבן זיך אַפֿט אַרומצוקוקן, אַפֿצושטעלן, און געזוכט ווי מײַנער פֿטור צו ווערן. איך האָב מיך געמאַכט תם, געקוקט אין דער זײַט קלאַמפּערשט, ווי נישט אים מײַן איך, און גיי מיר מײַן וועג. נאָר אין האַרצן האָב איך געטראַכט:

— נײַן, דו וועסט זיך בני מיר נישט אַרויסדרייען, ברודער! ווען דו טויגסט נישט קיינעם און דיר אַליין אויך נישט, טויגסטו אָבער מיר. אַ רבי, ווי אין די היזער אַרומצוגיין, ביסטו זייער אַ גוטער, חכם מײַנער!...

צום לעצט האָט זיך מיט אונדז געמאַכט אין איך שטוב אַזאָ מעשה: דער באַלעבאַס האָט זיך געקליבן עסן מיטאָג און פֿלוצלינג קומט אַן מײַן קבצן מיט די ביכלעך, עס הייבט זיך אָן אַ טענהן פֿון ביידע צדדים: איינער וויל אַרײַנדרייען, איינרייך, אַ וואָרט פֿאַר אַ וואָרט, דער באַלעבאַס ווערט שוין גוט אין פעס, באַלייט מײַנעם צו דער טיר אַ ביסל גראַבלעך, דערזעט דאָרט מיך און שיקט אונדז ביידע אָפּ צו אַלדי שוואַרצע יאָר. דער בשותפֿותער פֿסק אונדזערער האָט שוין ממילא געפֿירט דערצו, מיר זאָלן איינער מיט דעם אַנ-דערן זיך בעסער דערקענען. בניס אַראַפֿגיין פֿון די טרעפּ קוקט

מיך אָן מײַן חבֿר עפעס שטאַרק אַנגעברוגנט. איך פֿאַרדריי דעם קאַפּ אין דעך זײַט און ווייס נישט וואָס צו טאָן. איך וואָרט, ער זאָל גיין פֿרײַער. מיר שטייען אַזוי אַזעלכע עטלעכע מינוט און ביידן איז נישט גוט. מײַן שותף טוט מיר דערנאָך אַ פֿרעג:

— וואָס ווילט איר, ר' ייד?
— גאַר נישט! — ענטפֿער איך — דאָס אייגענע וואָס איר.
— דאָס אייגענע וואָס איך! — מאַכט מײַן שותף, אויסמעסטן-דיק מיך מיט אַ קוק פֿון קאַפּ ביז די פֿיס זייער פֿאַרווונדערט — איר זײַט אויך אַ מחבר?

איך האָב געמיינט, מחבר איז עפעס אַ דײַטש וואָרט און עס הייסט, וואָס בני אונדז אויף פֿראַסט ייִדיש קבצן, זינער אַ חבֿר אין דער פֿרנסה. דעריבער ענטפֿער איך אים אַפֿעט באַלד טאַקע אויף טײַטש:

— יא, אַ מחבר.
— וואָס האָט איר עפעס געמאַכט? — טוט ער ווידער אַ פֿרעג.
— איך האָב געמאַכט גאַר נישקשהדיק — ענטפֿער איך, טראַכט-טנדיק בני מיר: אויף איך געזאַגט געוואָרן! — אַ פֿערציק גראַשן האָב איך געמאַכט.
— ווי הייסט אַנער חיבור? — גיט ער מיר נאָך אַ מאָל אַ פֿרעג.

ווייטער טײַטש, טראַכט איך מיר. ער פֿרעגט זיכער: ווי הייסט איר קבצן, חבֿר מײַנער?
— פֿישקע!... — טו איך אַ זאַג קורץ און שאַרף.

שם אני, הוא אינו בר-מזל, בכל מקום שבא הוא נפגע, כאן אומרים לו: כמה נתרבו היום מיני בריות הללו ואין כח לסובלן! ושם אומרים: צא לך לשלום, אין אנו צריכים לכתביך. ודך זה יוצא נכלם בידיים ריקניות. ולי, ברוך השם, השעה משחקת ועסקי טובים — נתנים לי, איש כמתנת ידו, פרוטה אחת או שתים, ואני מקבל בשמחה. תמה אני על אותו העלם ואומר: עני זה מאיזה מין הוא? כמותו לא ראיתי מימי אפילו בחלום. דומה, שמנהג המקום הוא, שיהיו עניים מחזירים על הפתחים בספרים, הם עניי הדור החדש, קבצנים משונים, מלובשים כאשכנזים גמורים. שוטים שבעולם! לחזור על הפתחים בספרים ולהתכווה בהם למה לכם, בשעה שמתור לפשוט יד סתם? אני כמנהג אבותי נוהג, מחזיר לי על הפתחים בפשטות, שלא להתחכם הרבה, ומרויח יותר מאחרים בספריהם... ואיך שיהיה, שוטים הם אם לאו, אני עשיתי את שלי ונטפלתי להקבצן עם הספר, הולך אחריו בחשאי ובוהירות מרובה, שלא ירגיש בי. מתחילה היה הוויג עולה יפה, וכיון שראה בן-יוגי שאני עוקב אחריו לא היה הדבר ניחא לו. התחיל מהפך פניו לאחוריו, פוסע ועומד סירוגין, כמתכוין להפטר ממני. ואני עשיתי עצמי כהולך לתומי ואין דעתי עליו, ובלבי אמרתי: ממני לא תשתמט, אחי! אם גבר לא יצלה אתה בעולם, ואף לעצמך אינך מועיל, הרי לי אתה מועיל מאד. להורות לפני הדרך, כיצד מחזירים על הפתחים — אין מורה הוראה וחכם כמותך!

ולבסוף נפגעתי עמו גם אני. נכנסנו לבית אחד בשעה שבעל-הבית היה מומן עצמו לסעוד. בא לו הקבצן שלי עם הספר והתחילו טענות ומענות ביניהם. זה מגיש וזה דוחה מלפניו, זה מדבר רכות וזה מדבר קשות, זה אומר כך וזה כך וכך — עד שבעל-הבית מתמלא חמה ומלוה את הקבצן שלי עד הפתח בחרפה ושם ראה אותי ומניח חמתו בשנינו גם יחד. פגיעה רעה זו ומשותפת לנו גרמה, שנתודע איש לחבירו, בשעת ירידה במעלות הציץ עלי חברי בפנים של רוגז, אני מחזיר את פני ואיני יודע מה לעשות, ממתין לו שילך הוא בראש, והוא ממתין לי, שאלך אני בראש, וכך אנו עומדים שעה קלה ושנינו מטורפים. שותפי פתח ראשונה ואמר:

— מה אתה מבקש, רבי יהודי?
— לא כלום! — אמרתי לו — אני מבקש מה שאתה מבקש.

— מה שאני מבקש! — אמר לי שותפי, תוהא ומווד אותי בעיניו מכף רגלי ועד ראשי — גם אתה מחבר?
אני אמרתי, שהמלה "מחבר" היא אשכנזית, דומה למלת "חבר" בלשון יהודית, ורצונו לומר, שאני חברו בקבצנות, ואמרתי לו אף אני אשכנזית כלשונו:

— כן הוא, מחבר.
— מה עשית? — שאל לי ואמר.
— עשיתי... ברוך השם! — אמרתי לו, ובלבי אני מהרהר לי: הלאי ותעשה גם אתה כמותי — ארבעים פרוטות הלא קבצתי!
— מה שם הבור שלך?

עוד הפעם מלה אשכנזית — אמרתי בלבי, ודאי לשמי הוא שואל ורצונו לומר: מה שמך, חברי?
— פישקא! — אמרתי לו.

— שמא אתכבד להכיר, ברשותך, את פישקא? — אמר לי בחן ובמתק שפתיים.
 — באהבה וברצון ובכבוד גדול! — אמרתי לו, מסתכל בו בידידות.
 — והיכן הוא, חבורך?
 — הרי אני בעצמי עומד כאן לפניך!
 — לך לעזאזל! — גער בי ונס מפני בכעס ובקצף גדול. כשיצאתי מחצרו של אותו הבית ראיתי שותפי רץ בחוץ עומד נדהם כמסורר ותוהא על מין בריה זה, שאינו אלא שוטה ומטורף — עד שהוא רך ומתון רוח שטות נכנסת בו ומתמלא חמה על לא דבר! כמדומה לי, שלא אמרתי לו דבר להכעיסו, אני הייתי משיב לו אשכנזית כלשונו... הרי לכם, יהודים, מלים חדשות: מחבר, חבורים, בורים! ואצלנו בלשון יהודית נאמר פשוט: קבצנים, תרמילים!... אבל מה לי ולו? יקחה אופל! אמרתי, ומיד חזרתי בי, דרכיו ראיתי, איך הוא חוזר על פתחי נדיבים מאחינו בני ישראל בספרו, והם אינם רוצים לקבלו ומלבינים את פניו — נתמלאתי עליו רחמים ואמרתי, לא אותו, את הנעלב הזה, אלא אותם, את העולבים יקחם אופל!...

— קען איך האָבן דעם כבוד מיט פֿישקען באַקאַנט צו ווערן?
 — מאַכט ער עפעס מיט אַ זיס חנדעלע.
 — אָד, מיט אַלע כבודן, זייער אָנגעלייגט, כילעבן! — זאָג איך, אַנקוקנדיק אים גאַר פֿרענדלעך.
 — נו, וווּ איז ער, דער חיבור?
 — אַט ביזן איד דאָך טאַקע אַליין דאָ פֿאַר אַינערע אויגן, זאָלט איר מיר געזונט זײַן?

— גייט צו אַלדי שוואַרצע יאָר! — טוט ער אויף מיר אַ גע־שריי און פֿליט־אָועק געשווינד און אין פעס.
 אַז איך בין אַרויס פֿונעם הויף, זע איך, מיין שותף לויפֿט ווי אַ משוגענער. ער איז שוין גאַנץ ווײַט, טוט זיך פֿלוצלינג אַ נעם אין אַ געסעלע און איז פֿאַרשווונדן געוואָרן. איך בין געבליבן שטיין עפעס ווי אויסגעפֿאַטשט און ווונדער מיך, וואָס איז דאָס פֿאַר אַ מין נפֿש. גאַר אַ משוגענער טאַקע! אַט איז ער גוט, פֿלוצלינג קומט אים אַן דער שגעון און ווערט אָנגעצונדן. דאַכט זיך, איך האָב אים גאַר נישט געזאָגט אַזוינס. איך האָב אים געענטפֿערט טיטש מיט זײַן לשון. נאָט אַינך נײַט:

— מחאָבאַר, חיבאַרים!
 בײַ אונדז אויף ייִדיש הייבט עס פֿראַס קבצן, טאַרבע, איבע־דיקנס כאַפֿט אים דער וואַטלמאַכער!...

— כג —

אין אַ קורצער צײַט אַרום האָב איך מיט אַדעס מיך שוין בעסער באַקענט, בין קלאַר געווען אין די אַלע ווינקעלעך און הינטערגעסלעך, געכאַפֿט דעם סטרי און געווסט, וווּ עס עפֿנט זיך אַ טיר. אַדעס איז ווי אַ טאַבעקערקעלע¹ מיט אַ סעקרעט. מען ברויכט צו וויסן דאָס שפרונזשינקעלע וווּ צו געבן אַ קוועטש, דענסטמאַל עפֿנט עס זיך גרינג אויף, מען שטעקט־אַרײַן די פֿינגער און נעמט אַ גוטן שמעק טאַבאַק. עס האָט זיך פֿאַר מיר געעפֿנט אַ קוואַל פֿון הַנזער, אַזעלכע וואָס פֿאַסן צום עסק, מיט אַלע גוטע מעלות ווי בײַ אונדז. אַרעמע לײַט האָב איך שוין געפֿונען וויפֿל דאָס האַרץ גלוסט, גאַנצע מחנות פֿון אַלערליי סאַרטן; אַרעמע לײַט מיט טאַרבעס, אַרעמע לײַט אָן טאַרבעס, אַזעלכע וואָס אין ערגעץ

נישטאַ גאַר אין אַדעס. ירושלים, פֿרענקען, טערקישע און פֿערסי־שע ייִדן, וואָס פֿלאַפֿען לשון־קודש; אַלטע ייִדן, קבצנים מיט ווײַ־בער, אויך אָן וויבער, וואָס פֿאַרן אויף דער עלטער שטאַרבן אין אַרץ־ישראל און עסן דערווייל דאַרט קעסט, קינדלעך, לעבן אויף דער וועלטס רעכענונג; עגונות, ייִדענעס מיט ספֿאַזמעס, ייִדן גע־בראַכענע מיט מיחושן וואָס קומען זיך היילן אין דעם לימאַן. מקבלים אַלט־פֿעטערישע, וואָס רײַבן זיך אַרום פֿראַסטע ייִדן אין די בתי־מדרשים, און מקבלים פֿון היינטיקער וועלט מיט געגאַלטע בערד, וואָס רײַבן זיך אַרום די בראַדער, פֿראַנצויזן אין די קאַפֿיי־געס² און טראַקטירן. אַביונים אָפֿגעפֿינטע, אויסגעפּוצטע ווי די נגיידים, אַזעלכע טאַקע וואָס האָבן לחלוטין גאַר נישט און אַזעלכע וואָס האָבן, דאַכט זיך, הַנזער און דאָך גרויסע דלפֿנים, מיאוסע קבצנים... וויפֿל אַרעמע לײַט איך האָב באַגעגנט פֿון אונדזער ווינקל, האָבן זיי נישט געקענט גענוג אַפֿלויבן אַדעס, הגם איך ווייס נישט די גליקן זייערע דאַרט. איינער האָט מיר געגעבן צו פֿאַרשטיין, וואָס דער גאַנצער חילוק איז צווישן אַן אַרעמאַן בײַ אונדז אין די שטעטלעך און אַזעלכע דאָ. דאַרט עסט דער אַרעמאַן דאָס טרוקן שטיקל ברויט פֿאַרפֿינצטערט, פֿאַרזאַרגט, און דאָ עסט ער טאַקע אויך דאָס אייגן שטיקל ברויט, נאָר אַ קאַטערינקע שפּילט אים דערבײַ צו. אין אַדעס שפּילט די קאַטערינקע אַ גרויסע ראַלע, אויף דער גאַס אַ קאַטערינקע, אין די הַנזער אַ קאַטערינקע, אין די טראַקטירן אַ קאַטערינקע, אין די קאַמעדיעס אַ קאַטערינקע, אין שול להבדיל — פֿע! — אויך אַ קאַטערינקע. שטענדיק איז אין אַדעס נאָר אַ קאַכעניש, הוּיִה! עס קאַטערינקעט זיך, עס שפּילט, עס זינגט און עס פֿיפֿט. דאַרט אין אַ טראַקטיר, זעסטו אַפֿט, זיצט אַ שיכור און קרעכצט, זינגט „קראַסנאַיאַ דיעוושקאַ“, זייערס אַ מין לידל, אַקעגן זיצן פֿאַרכוסטע ייִדן, זינגען אַ שטיקל פֿון זמירות

אַדער „אדם יסודו מעפֿר“ מיט אַ שניידערשן מאַרש, לעבעדיק, פֿריילעך.

גייענדיק איין מאַל בײַ דער זײַט גאַס, פֿיל איך הינטן, אין דעם רוקן, אַ געשמאַקן זעץ. איך נעם עס אָנעט פֿאַר ליב, זיך דערויס; גאַר נישט צו מאַכן, טראַכטנדיק, איינער פֿונעם עולם האָט אין אַינלעניש אומגערן מיך אַ שטופּ געטאַן. באַלד אָבער פֿיל איך נאָך אַ זעץ ווי מיט אַ שטיק האַלץ. איך קוק מיך אום און דערזע: יאַנטל, דער כאַלערע־חתן! זיצט אויף דער גאַס! מיט איין בענקעלע

1202 ← Keston

כה

לאחר ימים הכרתי את העיר אודיסה יפה יפה. ידעתי את רחובותיה ושווקיה ומוצאיה ומובאיה, גם תפסתי מנהג המקום וידעתי כיצד נכנסים לתוך הבתים. למה אודיסה דומה, לקופסא, שיש במעולה דבר סתר ולא כל אדם יכול לפותחו אלא מי שבא בסודו, וכיון שדוחקו בדעת מיד הוא נרתע ממקומו והקופסא נפתחת. לפני נגולו המון בתים, נאותים לעסקי פרנסתי, עם כל מעלות טובות של אותם הבתים במקומנו. ועניים הלא מצאתי שם עכשו עד בלי די, המונים המונים מכל המינים: עניים בתרמילים ועניים בלא תרמילים, שאין כדוגמתם בכל העולם. ירושלמים, יהודי פרס ומדי, שמפסטים בלשון־הקודש, יהודים ישישים ותשושי כח וקבצנים עם נשים ובלא נשים, מיהודים אלו שהולכים למות ולהקבר בעפר ארץ־ישראל ובינתים הם קובצים על יד ואוכלים ושותים ופרים ורבים על חשבון הצבור. שם עגונות מבקשות את בעליהן, יהודיות חולניות ויהודים רצוצים, שבאים לרוחץ בלימן. שם בטלנים מדור ישן, שהם מצויים אצל יהודים כשרים בבתי־מדרשות, ובטלנים מדור חדש, מגולחי זקן, שמצויים אצל משכילים—עבריינים בבתי עלזים ובתי־מרזח, שם אביונים מגוהצים ומקושטים כעשירים; אלה שהם אביונים גמורים ואין להם כלום, ואלה שלכאורה יש להם בתי חומה אלא שבתיהם מתמשכנים והם דלים וקבצנים גדולים ומשונים. כמה עניים מעניי מקומנו, שפגשתי, לא הספיקו לגמור את ההלל הגדול על אודיסה, אף על פי שאיני יודע מה מתענגי העולם־הזה מצאו להם בה. אדם אחד מהם הסביר לי מה בין עני שבעיריות אצלנו

ובין עני הדר כאן. שם העני אוכל פת חרבה ברגזה ובדאגה, וכאן הוא אוכל את פתו והכתריניה בשוק מנגנת לו. הכתריניה באודיסה היא במעלה העליונה ומצויה בכל מקום. ברחובות תתן קולה הכתרינה, בבתים — הכתרינה, בבתי־משתה — הכתרינה, בקרקסאות — הכתרינה, ובבית־הכנסת, להבדיל, אף שם הכתרינה. תשואות מלאה אודיסה, כתרינה מלאה־דיצה, פסנתרין וסומפניה מצויים בה, תרועה וקול זמרה. שם בבית־משתה אתה רואה שתויי יין משלהם אומרים שיר־עגבים על עלמות יפהפיות בכחיה ובצהלה כאחת, וכנגדם חייטנים יהודים מבוסמים יושבים ומנגנים פסוקי דמירות או „אדם יסודו מעפֿר“ בגילה ברנה ובשמחה רבה.

פעם אחת הייתי מהלך בצדי הרחוב והרגשתי פתאם דחיפה עצומה בגבי; אמרתי, אחד מעוברים ושבים דחפני בשוגג ואין להשגיח בה. אבל מיד הרגשתי עוד הכאה אחת בגבי וכאלו היא נעשית בכלי עץ. החזרתי פני לאחורי וראיתי את יונטיל³ חתן־החלירע, את יונטיל זה, בן־עירי שהוא

² קאַפּעטעריעס, טרינקהיזער. — ³ (פּאַפּולער רוטיש זיך) „רויס מיידל“.

קש. מחוסר שתי רגליו זוחל על ירכו וסמוכות של עץ. כמין טבלאות קטנות, בשתי ידיו. ויונטיל זה יושב לפני ברחוב, ידיו אחת למטה על טבלא סמוכה לקרקע ואחת אוחזת בטבלא למעלה נטויה כנגדי, תולה עיניו בי וגחין ונהנה מפגישת-רעים זו. גם אני שמחתי ביונטיל, חברי הנאמן בכסלון, שהייתי מרקד לפניו ביום חתונתו, בבית-הקברות, בשעת החלירע, רחמנא ליצלן. נתן לי יונטיל שלום ואמר: — שלום עליכם, פישקא! אף אתה כאן, באודיסה שלנו!

מה אתה אומר, פישקא, נאה היא אודיסה שלי? וכשראה שאני עוקם את חוטמי ואין חן אודיסה גדול עלי כל כך, נתרעם קצת, כאלו פגמתי בכבודו ונגעתי אל עצמו ואל בשרו, ופתח ואמר:

— שמא אתה אומר, כסלון שלך היא עיר?! התולעת שבתוך הצנן אומרת שאין בעולם דבר מתוק הימנו. המתין נא, פישקא, המתין מעט ואראך את אודיסה שלי ונראה מה תאמר אחר כך.

יונטיל ספר לי את כבודו הגדול באודיסה, הכל רואים כיצד הוא זוחל על ירכו ונהנים. בחנויות הרבה מקבלים אותו ברצון ונותנים לו בעין יפה. הוא מתפרנס, ברוך השם, בכבוד וטוב לו, וכששאלתיו על אשתו גחך ואמר: — אשה נאה, כביכול, נתנה לי כסלון! מוצא אשת-חלירע כלום ימצא טוב? והלואי הקדים החלירע לטורדה מן העולם עד שנישאת לי. לכאורה מעלה יש בה, שהיא מחוסרת שפה תחתונה, אף על פי כן כח לה בפיה. היא דברנית וצעקנית, מקללת ומפטפת הרבה יותר מבעלת שתי שפתים בריאות.

אין עצה ואין תחבולה כנגד האשה — אמרתי בלבי — אשה רעה צועקת אפילו כשאין לה שפה אחת ואפילו שתיים, ואפילו כשאין לה גם חוטם, והיא מתנפלת עליך אפילו כשהיא סמויה בשתי עיניה... ספרתי ליונטיל בקצור את המעשה באשתי הסומית ואת כל היסורים, שקבלתי בימי בודדי מידה, ואמר לי: — שוטה! עשה מה שאני עושה. רקוק עליה וגומר...

תלך לה לעזאזל!

— מה סלקא דעתך, יונטיל? תלך לה לעזאזל, אהה אומר, לעזאזל בלא גט! הרי אני יהודי ולישא אשה אני צריך! — לישא אשה אתה צריך — אמר יונטיל מסתכל בי בלעג — חייד, פישקא, שכסלוני גמור אתה! השתקע כאן באודיסה, וברוב הימים נראה...

מאותה שעה ואילך היינו מתועדים לפרקים אני ויונטיל ונגררים שנינו ברחובות העיר, הוא זוחל ואני צולע. יונטיל לא היה מתכוין בטיול זה לשם טיול בעלמא, אלא כדי להראות לי את אודיסה שלו ולהתפאר עלי ברחובות נאים ובבתים יפים ובשאר דברים מעולים, כאלו כלם שלו הם וטובת הנאה יש לו מהם. בכל פעם שהראני דבר-מה היה מציץ עלי בפנים מבהיקות, מגחך בנחת רוח, כאלו על ידי רחוב נאה פלוני ועל ידי בית נאה של פלוני יתגדל ויתעלה בעיני, והיה דוחף אותי בצד ובכתף ואומר: מה, פישקא! נאה היא העיר אודיסה? הגם בכסלון שלך שמא ראית כזאת? פעם אחת הראה לי את פרדס העיר מנגד לים-השחור, בשעה שהמונים המונים מאנשי המקום היו מטיילים שם, והוא בעצמו, כפי שהרגשתי בו, לא היה מעיז לבוא סמוך לו ועמד מרחוק, ממעך לי בצדי כדי שאתן דעתי על פרדס זה, ואמרתי לו:

— מה אומר ומה אדבר, יונטיל. ודאי עיר נאה היא אודיסה, אבל חבל שבני אדם אין בה! הגע בעצמך, כלום ראויים בני עיר זו שיהו קרויים אדם? וכי כך מתלבשים בני אדם וכך דרכי חייהם של בני אדם? אדרבה, בעצמך הבט וראה איך הגברים הולכים שם בפרדס שלך שלובי זרוע עם נקבות. אוי לאותה בושה! היהודים מגולחים והיהודיות מגדלות שער... השמלה סורחת לאחוריהן ומכבדת את הרחוב ובית-הצואר פתוח עד פטמות הדדים. כמה מכוער הוא וכמה מגונה דבר זה! מי יתן ובאו לכאן יהודי, יהודים כסלוניים, והיתה אודיסה עיר נאה כדבעי, נאה ביושביה ונאה במנהגיה.

⁴ פון דעם. — (פון הערה 12) ווי דורכגעלעכערט דעם פאנצער...

⁶ גערוקט, געשארט.

אין דער האנט אָנגעשפּאַרט אויף דער ערד און דאָס אַנדערע בענ-קעלע האַלט ער אויפֿגעהויבן און קוועלט, שמאַכט פֿאַר פֿרייד, וואָס ער האָט מיך באַגעגנט. איך האָב מיך אויך דערפֿרייט שטאַרק מיט יאָנטלעך, מיט וועמען איך האָב אין גלופסק זייער גוט געלעבט און געווען ביי אים אויף דער חתונה אויפֿן הייליקן אָרט, אין דער כאַלערע, נישט הינט געדאַכט.

— אַזוי, פֿישקע! — זאָגט ער אָפּגעבנדיק מיר אַ שלום עליכם — דו ביסט אויך דאָ אין אונדזער אָדעס? אַ יאָ, אַ שייך שטעטל מײַן אָדעס!

און אַ קוק געבנדיק, אַז איך קנייטש מיך, מאַך פֿון זײַן אָדעס עפעס נישט אַזאַ פּרוּש, מאַכט ער אַ ביסל מיט אַ פֿאַרדראָס, גליַך ווי איך וואָלט אים צעשטעכערט די געראַלדיע און אים געטראַפֿן אין קנעפל.

— האָ, דײַן גלופּסק אפֿשר איז אַ שטאַט? אַ וואַרעם, וואָס זיצט אין כּריין, מיינט קיין זיסערס פֿון דעם איז גאַר נישטאַ, וואַרט. איך וועל דיר ווייזן אַ ביסל מײַן אָדעס, וועלן מיר דערנאָך הערן, וואָס דו וועסט דענסטמאַל זאָגן.

יאָנטל דערציילט מיר פֿון זײַן גרויסקייט אין אָדעס. אַלע קוקן און האָבן הנאה, ווי ער רוקט זיך אויפֿן געזעס, ער איז אַ שטיקל חשוב אין פֿיל קלייטן. מען גיט אים אַפּ זײַן נדבָה גאַנץ פֿיין, נישט

פֿאַרזינדיקן. עס גייט אים, אָן עיין־הרע, גאַנץ גוט. אַז איך האָב אים אַ פֿרעג געטאַן וועגן זײַן ווייב, האָט ער געענטפֿערט מיט אַ שמייעלעך:

— אַ שייך ווייב, מישטיינס געזאָגט, האָט מיר גלופּסק געגעבן! וואָס פֿאַר אַ גוטס קען זײַן פֿון אַ כאַלערע־ווייב? די כאַלערע האָט זי פֿריער געמעגט נעמען איידער זי איז צו מיר אָנגעקומען. דאַכט זיך, עס פֿעלט איר די אונטערשטע ליפּ, פֿון דעסט וועגן אַרבעט אין איר דאָס מויל, שרײַט, פּילדערט, פּלוידערט, מאַלט ווי אַ מיל, פּיל בעסער נאָך פֿון אַן אַנדערן מיט צוויי געזונטע ליפּן.

אַקעגן אַ ווייב, טראַכט איך ביי מיר, העלפֿט נישט קיין מיטל. איז זי אַ שלאַק, שרײַט זי אַפּילו אָן ביידע, אַפּילו אויך אָן איין ליפּ, אַפּילו אָן אַ נאָז דערצו, און פֿאַלט אויף דיר אָן אַפּילו בלינדער־הייט, אָן אויגן... איך דערצייל יאָנטלעך אין קורצן אויך די געשיכ־טע מיט מײַן בלינדן ווייב, אַלצדינג וואָס איך בין פֿון איר אין דער לעצטער צײַט אויסגעשטאַנען.

— נאַרעלע! — זאָגט יאָנטל — טו דאָס אייגענע וואָס איך, אַ שפּיט אויף איר און אָן עק, לאַז זי גיין צום רוח! — וואָס הייסט, יאָנטל, אַ שפּיט, גלאַט גיי צום רוח אָן אַ גט! איך בין דאָך עפעס אַ ייד און באַדאַרף חתונה האָבן.

— אַזוי, חתונה האָבן? — מאַכט יאָנטל קוקנדיק אויף מיר מיט אַ געלעכטער — טאַקע אָן אמתער גלופּסקער, כַלעבן! בלייב נאָר, פֿישקע, אַ ביסל דאָ, אין אָדעס, וועלן מיר דענסטמאַל זען... פֿון יענער צײַט אָן, זינט מײַן באַגעגעניש מיט יאָנטלעך פֿלעגן מיר זיך אָפֿט צונויפֿקומען און רוקן זיך ביידע איבער אָדעס. ער — אויפֿן געזעס און איך — מיט מײַנע קראַנקע פֿיס, יאָנטלעך איז נאָר געגאַנגען דרינען, מיר אַלץ אַרױסצושטעלן זײַן אָדעס און באַרימען זיך פֿאַר מיר מיט די שיינע גאַסן, שיינע הנזער און נאָך אַנדערע זאַכן, גליַך ווי זיי וואָלטן געהערט אים און אים דערפֿתן אַ סך אַרױסגעקומען. ביי אַיטלעכן מאַל, וויינדיק מיר עפעס, פֿלעגט ער קוקן אויף מיר מיט אַ שיינענדיקן פּנים, שמאַכן פֿאַר גרויס

פֿאַרגעניגן, עפעס אַזוי ווי דורך יענעם שייך הויז, יענער שיינער גאַס באַקומט ער אַ גרעסערן ווערט אין מײַנע אויגן, און אַלץ מאַכן, טאַרקענדיק מיך:

— נו, פֿישקע! אַ שיינע שטאַט אָדעס? אפֿשר, האָ, אין דײַן גלופּסק האָסטו אויך אַזױנס?

— הער אויס, יאָנטל! — זאָג איך צו אים איין מאַל, אַז ער האָט מיר אָנגעטאַרקעט די זענטן, וויינדיק מיר פֿון דער וויינטנס דעם בולוואַר, וווּ עס האָבן געשפּאַצירט אַ גרויסער עולם מענטשן און צו וועלכן, ווי איך האָב באַמערקט, ער האָט זיך עפעס גע־שניטעט, נישט געהאַט קיין מוט צוגיין נאָענט — וואָס זאָל איך דיר זאָגן, יאָנטל, אָדעס איז אַוודאי אַ שיינע שטאַט, נאָר אַ שאַד, כַלעבן, וואָס נישטאַ דאָ קיין מענטשן!... אַדרבה, זאָג, קען מען די היגע לייט אַנרופֿן מענטשן? גייען אַזוי אָנגעטאַן, לעבן אַזוי מענטשן? קוק, אַדרבה, ווי דאַרט אויף דײַן בולוואַר פֿירן זיך מאַנצבילן אונ־טער די הענט מיט נקבות. ס'איז דאָך נאָר אַ בושה! יידן געגאַלטע, נקבות מיט האָר, הינטן שלעפט זיך זיי נאָך אַ שטיק קלייד און קערן דערמיט די גאַסן, פֿאַרנט אויסגעשניטן מיט דער גאַנצער ברוסט אין דרויסן, פֿע, חלשות, כַלעבן!... ווי נעמט מען אַהער אונדזערע יידן, גלופּסקער יידן, דענסטמאַל, זעסטו, וואָלט עס טאַקע געהייסן אַ שטאַט, געהאַט אַ פּנים, ייִדישלעך, מיט שיינע אַננפֿירן, ווי עס גע־הער צו זײַן.

יאנטל האָט שווינגנדיק זיך גערוקט מיט מיר ווייטער, נישט געהאַט, אַ פנים, וואָס מיר צו ענטפֿערן. אויפֿן וועג קומען אונדו אַקעגן אַ פֿאַר פֿינע לינט, פֿראַנצויזן. יאָנטל שטרעקט-אויס די האַנט. איינער פֿון די לינט שטעלט זיך אָפּעט ריידן מיט אים עט- לעכע ווערטער און גיט אים אַ נדבֿה.

— ווייסטו, פֿישקע, ווער די דאָזיקע זינען? — מאַכט יאָנטל מיט גדלות און די אייגעלעך שיינען אים פֿאַר גרויס הנאה — יע-

נער, וואָס האָט מיר געגעבן די נדבֿה, איז דער עלטסטער מלמד דאָ ביי אונדו אין תלמוד-תורה. מינער אַ באַקאַנטער. דו פֿאַר- שטייט? אַ יאָ, פֿישקע, ער האָט שוין אַ פנים?

— אזאָ יאָר זאָלן האָבן אַלע מינע שונאים! — ענטפֿער איך אים און טו אַ שפּץ — פֿונעם שיינעם מלמד קען איך מיך שוין אַנשטויסן, וואָס פֿאַר אַ מין תלמוד-תורה, מישטיינס געזאָגט, מח דאָ ביי אייך זינן. איך פֿרעג דיר נאָר, יאָנטל, ווי שעמסטו זיך נישט זאָגן, אַז אַזוינס איז גוט? ניק, דו ביסט שוין דאָ קאַליע גע- וואָרן, יאָנטל! ביסט געוואָרן אַזעלכער ווי די אַלע היגע לינט... אַ מלמד אַ ביסל! כִּלעבן, גאָר אונדזער תלמוד-תורה-מלמד, ר' הערצעלע מוזיק, להבדיל! ר' הערצעלע מוזיק איז אַ ייד מיטן פֿולן מויל, פֿול אין דער גאַנצער שטאַט און טוט זיך זאָך בשלימות, גאַנץ פֿינן. אויף לוויות — ער, אַ שידוך אויספֿירן — ער, אויפֿן הייליקן אָרט תהילים זאָגן, אַ פרק משניות לערנען — ווייטער טאַקע ער. גייט ער, ווי דער שטייגער איז, אַלע וואָך אין די הנזער, געלט צונויפֿנעמען, טראַגט מען אים די נדבֿה אַקעגן; לויפט ער שמחת-תורה מיט די תלמוד-תורה-יינגלעך צו די נגידיים מאַכן אַ „מי-שברך“ — גיט מען אים אומעטום קידוש מאַכן מיט דער פֿולער מאַס. ער שרייט „צאן קדשים“ און די יינגלעך — מע-מע!... עס האָט אַ פנים, און דין פֿראַנצויז, וואָס? וואָס פֿאַר אַ פנים קען ביי אַזעלכן האָבן זיך תהילים זאָגן, זיך „מי שברך“? וואָס פֿאַר אַ טעם קען האָבן זיך קידוש מאַכן, זיך גיין אויף אַ לוויה, מישטיינס געזאָגט?...

— האַסטו דאָך אַ גראַבן טעות, פֿישקע! פֿאַלט מיר יאָנטל אַריין אין די רייד — אַז מינער טוט גאָר קיין מאַל נישט אַזעלכע זאַכן! ווייסט פֿון אַזעלכע זאַכן אַפֿילו נישט וואָס צו זאָגן.

— וואָס הייסט, ער טוט נישט אַזעלכע זאַכן?! — מאַך איך פֿאַרווונדערט — ווי געשיקט זיך עס, אַ תלמוד-תורה-מלמד זאָל נישט טאָן אַזעלכע זאַכן! נישט מאַכן קיין „מי שברך“ די נגידיים, נישט באַגראַבן די פֿינע בריות, נישט...

— שאַ, שאַ, פֿישקע! — שלאַגט מיר איבער יאָנטל די רייד

— ער באַגראַבט זיי נאָר אויף אַן אַנדער שטייגער. נישקשה, די פֿינע בריות זינען צופֿרידן...

— פֿע, פֿע, פֿע! — שרייט איך אין איין קול און פֿאַרשטעק די אויערן, נישט צו הערן, נאָר יאָנטל לאָזט מיך נישט צו רן און רעדט איבער מיר טאַקע ווייטער:

— ווייסטו ווער דער צווייטער איז, וואָס איז מיט דעם מלמד געגאַנגען? דאָס איז אַ גרויסער פֿינער בריה, אַ גאַנצער טוער אין שטאַטזאַכן, ווי ביי אייך דאָרט אַהרן יאָסל שטילפֿינער.

— פֿע, פֿע! — טו איך אַ געשריי שטאַרק אויפֿגעבראַכט, אַזוי אַז מענטשן, וואָס זינען פֿאַרבינגעגאַנגען, האָבן זיך אַרומגעקוקט — אַט אַזעלכער הייסט ביי דיר, יאָנטל, אַ פֿינער בריה! ווי אונדזער ר' אַהרן יאָסל! זאָג קאַטש להבדיל, ר' אַהרן יאָסל איז אַ ייד מיט אַ באַרד, מיט פאות, דאָס יידישקייט ליגט אים אויפֿן פנים און אין די הענט ביי אים ליגט יידיש געלט, עולמות-געלט, פֿון אַלע חבֿרות געלט, נאָך און נאָך געלט, מען גלייבט אים אויף נאמנות, מסתמא, אַז ער נעמט, ווייסט ער דאָך אַז ער נעמט און וואָס מיט דעם געלט צו טאָן, מען קען זיך דרינען שוין אויף אים פֿאַרלאָזן. דין פֿינער בריה מוז האָבן אַ שייך ביסל נאמנות, אויף וואָס קוקנדיק קען מען אַזעלכע געטרועען? אויף זיך יידישקייט? אויף זינע אונטערע-ג- שוירענע פאות?

— אויף נאמנות, כִּלעבן! — שפּאַרט זיך יאָנטל מיט מיר — מיט פאות, אַן פאות, אַלץ איינס, ווי איך בין אַ ייד!

עט! — מאַך איך — וואָס ווילסטו דאָ מיר אויסדרינגען? מילא, שענק איך דיר שוין דאָס נאמנות... אַבער ווי קען מען אַזעלכן מכבד זיך מיט סנדק, מיט מציעה? אַ שייך שטיקל מציעה מוז דאָס זיך ביי דין פֿינער בריה, פֿע, כִּלעבן! נאָר אַ געלעכטער, אַז די וועלט זאָגט, פֿערציק ווערטט אַרום אַדעס ברענט דער גיהנום, איז טאַקע אמת.

— פֿון דעסט וועגן — מאַכט יאָנטל מיט אַ שטעכווערטל — איז מיר פֿיל ליבער דאָ אין גיהנום, ווי אין דין גלופסק, אין גן-עדן.

יונטל עוקר את ירכו משם וזוחל ומדדה אותי עמו מחריש ושותק, ודאי משום שנסתמו טענותיו ולא היה לו מה להשיבני. בדרך פגענו בשני בני אדם מדור חדש ופשט יונטיל ידו להם. אחד מהם עמד וסת עמו ונתן לו „נדבה“ והלך לדרכו.

— יודע אתה, פישקא, מי אלה? — אמר לי יונטיל בגאווה ועיניו מנצנצות מרוב הנאה — זה שנתן לידי הוא ראש המלמדים ב„תלמוד-תורה“ שלנו. מכירי הוא. שומע אתה? מודה אתה, פישקא, שבעל צורה הוא?

— צורה זו לכל שונאי! — אמרתי לו, רוקק שלש פעמים — ממלמד זה אני דן עתה מה טיבה של „תלמוד-תורה“ כביכול כאן אצלכם. אני שואל אותך, יונטיל, איך אין אתה מתבייש לומר זה, שהוא אדם טוב ובעל צורה הוא! אוי, החמצת כאן, יונטיל, והיית כאחד מאנשי המקום הזה! גם זה לנו מלמד! זה מלמד ורבי הירצלי מוזיק, להבדיל, מלמד! רבי הירצלי מוזיק שלנו, מלמד ב„תלמוד-תורה“ שבכסלון, הוא יהודי בכל פרטיו. את כל העיר הוא מלא ועושה דברים הרבה, שאין להם שיעור. מי בהליות המת? הוא! מי בשידוכים? הוא! מי בבית-הקברות באומרי תהלים? הוא! מי בלומדי משניות לעילוי נשמות של מתים? הוא! ומי במנין המתפללים בבית האבל? הוא! מחזיר רבי הירצלי, כדרך העולם, על הפתחים אחת בשבוע — הכל נותנים לו צדקה לתוך ארנקי שלו ברצון. רץ הוא בשמחת-תורה עם נערי „תלמוד-תורה“ לבתי העשירים לכבדם באמירת „מי שברך“ — נותנים לו שם כוס יין לקידוש. הוא צועק: „צאן-קדשים“ והנערים עונים לו: מה-מה! הכל כדבעי, וכך נאה כך יאה. וזה האשכנזי, הפרנצויז שלך מה? מה טעם יש בתהלים שזה אומר, וב„מי שברך“ שזה מברך? ומה טעם יש בקידוש, שהוא כביכול מקדש ובהלויה, שהוא מקיים?

— אם כך אתה אומר, פישקא, הרי טעית טעות משונה! — אמר יונטיל, נכנס לתוך דברי — המלמד שלי הרי הוא אינו מקיים כל אותם הדברים שאמרת!

— מה משמע — הוא אינו מקיים?! היכא דמי! מלמד בתלמוד-תורה לא יקיים אותם הדברים: לא יאמר „מי שברך“ לעשירים ולא יקברם ולא...

— הוא קובר אותם! — נכנס יונטיל לתוך דבורי ואמר — הוא קוברם, פישקא, קוברם! אלא שהוא קוברם קבורה יפה בדרך אחרת...

ואני אוטם אזני משמוע דברי יונטיל ואומר לו: דייך, יונטיל, דייך! והוא אינו מניח לי והולך ומדבר:

— יודע אתה מי הוא זה, שהלך עם המלמד? זה אחד מטובי העיר, בריה יפה, עסקן בצרכי צבור כמו אהרן יוסיל שטילפייפער שם אצלכם.

— דייך, יונטיל, דייך! — צעקתי בקול נהימה עד שעוברים ושבים שמעו ותמהו — לבר-נש זה אתה קורא בריה יפה, בריה יפה כרבי אהרן-יוסי! אמור, על כל פנים, להבדיל, רבי אהרן-יוסי שלנו הוא יהודי בעל זקן ופאות, רוממות אל בצורתו ובגרונו וממונם של ישראל בידו — מעות של צדקה ושאר מיני ממונות, שהוא מהימן עליהם. וכל מאמינים שהוא נוטל ויודע למה הוא נוטל ולאיזה צורך הוא נוטל, ועסקן זה באמונתו יחיה. והעסקן היפה שלך במה זכה, שיאמינו לו? באמונתו ויהדותו המשונה? בפאותיו הקצוצות?

— היינו הך! — נחלק יונטיל עלי ואמר — בפאות ובלא פאות היינו הך, כמו שאני יהודי!

— עט! — אמרתי לו — מה באת ללמדני בדבריך? אפילו אם נאמר, שאין לחלק ביניהם לענין נאמנות, אבל מי יאמר שהושוו גם לענין הכפוד במציצה וסנדקאות. עלובה המציצה, שנעשית על ידי בריה יפה שלך. מציצה זו הרי נראית כחוכא-וטולוא. ארבעים מיל אסביב אודיסה בוער הגיהנם — אמרי אנשי, ודבריהם אמת וצדק.

— אף על פי כן — אמר יונטיל, מתכוין לעוקצני — מוטב לי לישוב כאן בגיהנם ולא בכסלון בגן-עדן.

יונטיל — אודיסה העבירתו על דעת קונו ויצא לתרבות רעה. אנו היינו מדיינים תמיד זה עם זה, מפני שלא דרכו דרכי ולא מחשבותי מחשבותיו. וביחוד היינו חולקים על בית-הכנסת שבאודיסה ועל החזן ועל הרב שם. זה החזן

כביכול לבוש חלוקה-דגלחים ומתפלל בדרך משונה ובטעם משונה — אינו נותן ידו על לחיו ואגודלו מתחת לסנטרו בפיקא של גרגרת, כדרכו של רבי יחיאל קלאגמוטער, החון הבכין שלנו, כדי להוציא קול עוז ועב מתוך גרונו ולשנותו לקול דק ולסלסלו בכמה וכמה סלסולים, מתגלגלים ועוברים מצפצוף לנהימה ומנהימה לקול דמה דקה; להפריח מפיו את התיבות, להבליען בנעימה, הרבה תיבות בגמיעה אחת ולפלטן בזו אחר זו בנחת ובמתינות; להתהדר לפני אבינו שבשמים ולומר לו „יקום פורקן“ נאה ולהתחנן לו כבן צעיר ב„מי שברך“ בניגון, שעניי קליבאן הנמושות אומרים — חס לו, לחזן זה, להטריח את עצמו בעבודה קשה זו, אלא הוא בעצמו שותק על הרוב, וכשהוא מוציא דבר מפיו מיד קולטים אותו משורריו ומטעימים ומסללים אותו בקיץ קולות משונים ומעורבים, וערבוביא זו היא היא שירת המקהלה אצלם... תפלת „אין כמוך“, שאצלנו היא תפלה חטופה ואומרים אותה בשפה רפה, אצלם היא לעילא מכל ברכתא ושירתא ומאריכים בה ומנגנים בה ביותר, מוציאים ספרי תורה ועושים הקפות, וכי לא השחוק הוא לעשות הקפות בשבת כבשמחת-תורה! תאמרו, הרב היכן הוא? למה הוא אינו מוחה בידם? אבל הרב הרי לא טוב הוא מהם. לא די לו שאינו מוחה בהם אלא אף הוא עושה כמוהם. ולא עוד אלא הוא הולך בראש, והלוכו ומלבושו לא כדרבנן, ובעיני יונטיל הדבר טוב. — אי יונטיל! צועק אני, אי מה היה לך? כלום יצאת מדעתך ואתה מטורף! אדם היאך ישתטה ויתפקר כל כך? אי שמים — יכנס הרוח באבי אבין!.. אני צועק והוא שוחק ופניו צהובות, מנענע עלי בראשו ואומר: פישקא, אתה שוטה! אין אתה מבין, פישקא, מה טוב, וכשראיתי, שהדברים לבטלה, יונטיל עומד על דעתו ואין לתקנו ולהשיבו מטעותו, גמרתי בלבי שלא לדבר עמו שוב בדבר הזה, תתהפך לה אפילו אודיסה שלו, אני אחריש ולא אחוש לה כלל.

שמע נא, יונטיל! — אמרתי לו פעם אחת — לישא וליתן עמך על אודיסה ומנהגיה איני רוצה, אתה קשה עורף ודברי לא יחזירוך למוטב, מוטב שנדבר בענין אחר, אני רוצה להמלך עמך על אודותי, מה יהא בסופי? בענין החזרה על הפתחים מאסתי, יש ויש היום עניים חוץ ממני, הנופלים על הבתים כדי ארבה לרוב ויכסו בקרוב את עין הארץ, ובעלי-הבתים מתרעמים ומתריעים עליהם, אני הייתי שמח בחלקי אלמלי נודמן לי עסק כל שהוא להתפרנס ממנו. למדני, יונטיל, איזה עסק יכשר לי.

לפתוח כאן בייקמטור או ביישולחני, כפי שקול דעתי, אין אתה רוצה — אמר לי יונטיל — וחנות של מיני תכשיטים וצעצועים אף זו אין בדעתך, ומה זה אתה רוצה? — אל תהתל בי! — אמרתי לו — ענני כהוגן, כלום אין עסקים אצל יהודים חוץ מבתי-קמטורין וחנותות? — יש ויש! — אמר לי יונטיל — יש בנו כמה מיני מוכסין, זה של בשר וזה של נרות וכיוצא בהם, גם גבאי צדקה, בעלי טובות, שתדלנים ועוסקים בצרכי צבור ומשמשיהם ומשמשי משמשיהם יש בנו, אבל — סחור סחור, פישקא, לעסקים הללו לא תקרב! נפתח ספר-פרנסה של

יאנטל איז אין מינע אויגן אין גאנצן איבערגעקערט געווארן. אדעס האט אים שטארק צעלאזן און מיר פלעגן זיך שפארן זייער אפט, וואס ביי אים האט געהייסן גוט, איז ביי מיר געווען שלעכט; און וואס ביי מיר גוט, איז ביי אים געווען שלעכט. מיר האבן זיך נישט געקענט אויסגלייכן, א שטייגער, וועגן דער גרויסער שול, וועגן דעם חזן און דעם רב דארט, א חזן, מישטיינס געזאגט, אין א טענדע-ווערענדע דאוונט קארכיש! ער אליין זאל עס ארבעטן, אריינשטעקן דעם פייגער אין גארגל, האלטנדיק זיך ביי דער באק ווי אונדזער חזן ר' ירחמיאל קלאגמוטער, שרייען קולות אייף דער געמבע, פון דער געמבע א כאפ טאן זיך אין פיסטל-געזאנג, ווי דער אויף דער גראבער סטרווע, ברומען, זעצן ווערטער ארויף און אראפ, פארגיין זיך אין שטייגער, צעגיסן זיך מיט א זיס וואג לעכל, א בעטלערל פאר דעם רבונג של עולם: טאטעניו, פאטער-ניו! אוי, ווי איז מיר, ווי אריינגלייגן דאס גאנצע לעבן און אפגיין מיט שוויס אין „יקום פורקן“, אין דעם „מי שברך“ — אזוי צו ארבעטן — חלילה! ער אליין שווינגט מייסטנס, גאר קוים רופט ער זיך אן א ווארט, כאפן עס אויף די משוררים, צעלייגן עס אויף טעלערלעך, נעמען עס אויף די פלים אלערליי, אויסגעמישט אין איינעם קאשע מיט מאן — און דאס הייסט ביי זיי דארט קארכיש, ווו א וואלעכל! ווו א קליוואנער בעטלערל, א פאניע! ווו א „יקום פורקן“! די גאנצע ראלע שפילט ביי זיי אונדזערס א שטיקל דרויב, דער „אין כמוך“, מען מאכט פון אים א צימעס, און וואס גאך — א געלעכטער, כ'לעבן! — האלטנדיק די תורה אויף די הענט דרייט מען זיך דערביי ארום מיט די הקפות, האט איר געהערט, שבת מיט די הקפות, ווי אין שמחת-תורה... סטטיש! וועט איר זיך ווהן?

דערן, ווו איז דער רב? ווי דערלאזט עס אזוינס דארט דער רב? גאר הערסטו, אט דאס איז דאך טאקע דער גאנצער פארדראס, אז דער שיינער רב טאנצט אויך אין קאן, רוקט זיך גאך פארויס, אויך אין א טענדע-ווערענדע מיט א געפוצטן בערדל און האט א פנים, פ'ע! דאכט זיך, גענוג חלשות, און יאנטלען איז דאס גאר געפעלן. — גוואלד! — שריי איך, — יאנטל, וואס איז דיר געשען? משוגע ביסטו, צי חסר-דעה? ווי קומט אזוינס צו דיר, ווי פארקריכט מען עס אזוי מיאוס? גוואלד, א רוח אין דען טאטן ארצן!... און ער קוקט מיך אן, שמאכט מיט א שיינענדיקן פנימל, מאכנדיק דערביי נישט מער ווי:

— פישקע, ביסט א גאר! פארשטייסט נישט, וואס גוט איז. הינט גיי, רייד, טענה מיט אזעלכן, אז איך האב א קוק געטאן, ס'איז פארפאלן, יאנטל איז איינגעשפארט, ס'איז מיט אים גאר נישט צו מאכן, האב איך מיר געגעבן דאס ווארט, מער וועגן דעם ניט צו ריידן, איך לאז זיך זיין אדעס פון מינעט וועגן אפילו מיטן קאפ אראפ איבערקערן, גייט עס מיך מער ניט אן.

— הער-אויס! זאג אין איין מאל צו יאנטלען — שפארן זיך מיט דיר וועגן אדעסער איינפירונגען וויל איך שוין מער נישט, דו ביסט א געבראטענער עקשן און איך וועל מיט מינעט ווערטער ביי דיר גאר נישט פועלן, לאמיר בעסער ריידן תוך-זאכן, איך וויל זיך מיט דיר מיישב זען וועגן מיר, וואס קען פון מיר דער תכלית זען? דער ענין אין די הנזער ארומצוגיין האט זיך מיר שטארק צוגעגעסן, עס זענען דא הינט ארעמע לניט גענוג אן מיר אויך, וואס באפאלן די הנזער ווי די היישעריקן און וועלן באלד פאר-פלייצן די וועלט, די באלעבאטים בלאזן זיך, שרייען: גוואלד, נישט אויסצוהאלטן! עס וואלט גוט געווען צו האבן עפעס א שטיקל פרנסה, ראט, כ'לעבן, צו וואס זאל איך מיך נעמען.

— קיין קאנטארן מאכן — ענטפערט יאנטל — מיין איך, וויל-סטו נישט, קיין קלייט מיט צעלניק אויך נישט, וואס דען זשע, א שטייגער?

— לאך נישט, יאנטל! — זאג איך צו אים — רייד ווי א מענטש, עפעס חוץ קאנטארן און צעלניק אין דען נישטא ביי יידן מער קיין פרנסות?

— אן! — מאכט יאנטל — ס'איז דא, דא זייער פיל, ווי, א שטיי-גער, האלטן די טאקסע, זען א גבאי אין חברות, ריבן זיך ארום מאיר-בעל-הגס-פושקעס, דרייען זיך ארום שטאטזאכן, ארום די פני-נע בריות, זען א כל-ולך, א קאלעפל און דאס גלייכן זייער גוטע פרנסות, גאר, א קאטא! אזעלכע זענען נישט פאר דיר, לאמיר זיך נעמען צום צעטל יידישע פרנסות פון קליינעם סארט, נו, פישקע, האנדלען מיט אלטע קליידער, א שטייגער! זייער פיל יידן דערנערן זיך דערפון גאר נישקשהדיק.

— ניין! — גיב איך יאנטלען צו פארשטיין — אלטע קליידער מוז מען דאך קויפן, אויסלאטען און דערצו דארף מען דאך געלט, אויך טאקע פארשטיין א ביסל די מלאכה, און דאס איז פאר מיר

⁷ דאוונט אין א פעלעריגע, ווי אין א קארטול (טינגאנט). — אריבער שפרינגען, טרעמאלירן.

⁹ (ווי צו א קאפ) אפשיק! אחזק פון דאנען!

(b)

שווערלעך. מיט גלופסקער תחתונים, א שטייגער, איז נאך א האלבע צרה. וואס מאכט עס דען אויס, אן צעריסן א ביסל, אזוי אדער אזוי פארלאטעט? אבער דא, מיט די אדעסער, איז דאך א שרעק. אדער סער תחתונים, מחילה, זינען מיט גאנצע צערעמאניעס. דרך ארץ! עפעס גאר א מורא צו זיי זיך צוצורירן.

— אויב דו שרעקסט זיך פאר אדעסער תחתונים — מאכט יאנטל — לאז זשע זיך ציבעלעס, קנאבל, צוגעלעגערטע לימענעס, מאראנאצן, וכדומה. גאר מוזט אבער וויסן, אן דא איז די מאדע זיך אננאצושפאנען אין א טאטשקע און ארומפירן עס איבער די גאסן, שרייענדיק אויף א קול מיט א ניגון.

— שרייען קען איך זייער שייך — ענטפער איך — דערויף בין איך א מיסטער. אבער אננאצושפאנען זיך ווי א פערד און שלעפן, האב איך קיין פוח נישט. הינטט חוץ דעם איז דאך אויך ווייטער די

אייגענע מעשה: און די ממתקים? ווו נעמט מען דערצו די קלינגערס, געלט?

— הער-אויס, פישקע — מאכט יאנטל מיט אן ערנסטן פנים — פרנסות אן מי, אן געלט אריינצולייגן, זינען גאר יענע, די פרי-ערדיקע... פונעם הויכן סארט, ווייטער ווייס איך קיין אנדערע נישט. זאג, אדרבה דו!

— בעסער פון אלע זאכן — זאג איך צו יאנטלען — געפֿעלט מיר א באַד אין דער גלופסקער געמויערטער באַד, ווו איך האב מיך אויפֿגעהאלטן, איז מען פון מיר שטארק צופֿרידן געווען. איך האב געטויגט, ווען נישט די אוימגליקלעכע חתונה מינע, וואלט אויס מיר שוין לאנג דארט געווארן א מענטש. איך וואלט שוין אנגעשפארט העט ווייט. אויב דו ביסט יא א שטיקל חשוב אין אדעס, טו זשע מיר די טובה, גוטער, זיסער יאנטעלע, און העלף מיר זיך ארבעט צודרייען דא ערגעץ אין א באַד. זי א ברודער, יאנטל, און ווייז מיר דען גרויסקייט דא!

— אצינד, פישקע — מאכט יאנטל צו מיר מיט א שמייעלע — אצינד וועל איך דיר מפות דען בקשה גאר נישט ענטפֿערן, גיי, זי מוחל, פֿרייער און קוק אליין אָנעט מיט דינע אויגן די היגע באַדן. דערנאָך וועלן מיר שוין שמועסן.

איך האב געפֿאלגט יאנטלען און בין געגאנגען אין איין באַד, אין דער אנדערער — איז מיר פֿירגעקומען עפעס משונה ווילד. האָט איר געהערט א ביסל א באַד! דארט איז ליכטיק, רייך, ווי אין א שטוב. דארט שטייען גוטע באַנקעטלעך, טאָקע גוטע, ווי איך פֿיין א ייד! פרודען זיך דארט, זאל דער אייבערשטער היטן! מען זעט נישט הענגען דארט קיין איין העמד אפֿילו, ס'איז נאָר א גע-לעכטער, אויף נאמנות! גיין, טראַכט איך בני מיר, אין אַזא באַד קען איך נישט זיין, דאָס איז נישט פֿאַר מיר, ניט דאָס, ניט יענץ. ניט דער תענוג, וואָס אין אונדזער גלופסקער באַד. דארט איז גאר עפעס אנדערש. עס האָט עפעס טאָקע א פנים. מענטשן האַלטן זיך דארט אויף, מען ליגט זיך אין קאמפאניע אויסגעצויגן אויף די

בענק, מען שמועסט, מען דערציילט מעשיות, מען רעדט פון אלץ דינג, וואָס פֿאַרלויפֿט זיך אין דער וועלט. ס'איז עפעס אזוי גוט, אזוי געשמאק, מתיה, כ'לעבן... איך בין געגאנגען אין נאָר און נאָר באַדן. אלע — נישט וואָס בני אונדז. עפעס שמעקט דארט נישט דער ריח, וואָס אין אונדזער געמויערטער באַד! הינטט זייערע מקות — איז נאָר א געלעכטער. אונדזער מקוה-וואַסער פֿילט מען, עס האָט עפעס אן אנדער טעם, אן אנדער קאָליר און איז עפעס גע-דיכטער ווי אנדערע וואַסערן. מען פֿילט באַלד, ס'איז ייִדישע... דארט אָבער איז דאָס מקוה-וואַסער לויטער, גלאַט וואַסער, ווי וואַסער באַדאַרף געוויינטלעך זיין, וואָס מען קען עס טרינקען...

— נו, פֿישקע? — האָט מיך יאנטל א פֿרעג געטאן דערנאָך מיט א שמייעלע — האַסטו געזען א היגע באַד?

— עט! — האָב איך געענטפֿערט — נישטאָ פון וואָס, מיש-טיינס געזאָגט, צו רייזן. בני אַנך איז אַלץ ווילד, חוץ אין גאַנצן. זיין אָדעס איז פֿאַר מיר נישט קיין אָרט.

יהודים ונבחר בשבילך מיני פרנסות לא מעולים כל כך כראשונים. יש לנו למשל, משא ומתן בסמרטוטים. הרבה יהודים מתפרנסים מסמרטוטים, רוצה אתה בעסק זה? — לא! — אמרתי ליונטיל, נותן טעם לדברי: — סמרטוטים הרי נקנים בכסף, והקונה צריך שיהא בקי בהטלאה ובאיחוי הקרעים, ואני עני והדיוט. לא אומנות ולא כסף בידי. בסמרטוטי-כסלון עוד אפשר לעשות עסק, שם הסחורה הזו בול ואין מדקדקים כל כך בתקון הסמרטוטים, שיהיו מתוקנים ומגוהצים יפה יפה. לא כן סמרטוטי-אודיסה...

— ידעתי, ידעתי! — אמר ליונטיל, נכנס לתוך דברי — אם בסמרטוטי אודיסה אי אפשר לך, טול בצלים ושומים במקומם, תפוזים רקובים ושאר מיני פירות מקולקלים, אלא צריך אתה לידע, שלפי מנהג המקום אדם משים עצמו כסוס ומושך עגלה טעונה פירות ברחובות העיר ומכריו עליהם בקולי קולות.

— לצעוק אני יכול — אמרתי לו — ומומחה גדול אני בהכרזה, אבל למשוך כסוס בעגלה אין בי כח. חוץ מזה הדרא קושיא לדוכתא: הכסף מאין? — שמע נא, פישקא! — אמר לי יונטיל — עסקים בלא עמל ויגיעה ובלא שום מעות מכיס אי אתה מוצא אלא אותם העסקים, שזכו להם בני העליה, וחוף מאלה איני יודע כלום. אמור אתה, שמא תדע.

— מכל העסקים טוב לי המרחץ — אמרתי לו — בבית-המרחץ של הקהל בכסלון, שגדלתי שם, רוח הבריות היתה נוחה ממני. שקדן הייתי בעבודה. אלמלא נשאתי את אשתי הרעה כבר הגעתי שם למעלה גדולה, אם באמת חשוב אתה קצת באודיסה, כדברך, היטיבה נא עמי, יונטיל חביבי, יונטיל רחימאי, וסייעני להתישב בבית-בני כאן. הראני נא, יונטילי, את כבודך ואת גדלך כאן!

הציץ עלי יונטיל בפנים שוחקות ואמר לי: — פישקא! עכשו לא אשיבך כלום. לך לך מתחילה, במחילת כבודך, וראה בעיניך את בתי-המרחצאות כאן, ואחר נדבר. חזרתי על כמה מרחצאות ונראו לי משונים מאד. הנשמע כזאת, מרחץ יהא כבית-דירה לכל דבר? שם אורה ונקיות, ספסלים מוצעים וכלים נאים. אראה בנחמה, שאספקלריא גדולה וגם מסרקות ראיתי שם! לפלות את הבגדים שם — חס ושלום! אפילו כתונת אחת תלויה כנגד התנור לא תראה שם. הכזה יהיה מרחץ אַבְחָרָה? לא! אמרתי בלבי, מרחץ זה לא מקום מנוחתי הוא. לא תואר לו ולא מראה ולא ריח כמו למרחץ הכסלוני. ולהמקואות השגחת-ועמדתי תוהא עליהן ושוחק. אצלנו אתה מפיר את המים במקוה בטעמם ובריחם ובמראיהם. הם נראים עבים ומשונים משאר מימות שבועולם, ומיד אתה אומר: הללו-של מקוה הם! וכאן מימי המקוה צלולים כמים בעלמא, שראוים לשתיה.

— מה אתה, פישקא? — שאל לי יונטיל לאחר ימים — ראית את המרחצאות כאן? — עט! — אמרתי לו — מה אומר ומה אדבר. הכל משונה אצלכם, הכל לא כמו שראוי להיות. אודיסה שלך לא מקומי הוא.